

Türkiye'nin Göç Politikasına Genel Bir Bakış

Celal İNCE¹

ÖZET

Bu çalışma, literatürden yararlanarak Türkiye'nin göç politikasının analizine odaklanmaktadır. Çalışma, Türkiye'nin göç politikası değişimini ele alarak ve göç politikasının şekillenmesinde belirleyici olan faktörleri irdeleyerek bir durum tespitinde bulunmayı hedeflemektedir. Yapılan analizde Avrupa'nın, Türkiye'nin göç politikası tarihi üzerinde büyük oranda belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Avrupa, ulus-devlet siyasal düşünce sisteminin mimarı olmakla Cumhuriyetin erken döneminde Türkiye'nin göç politikasını şekillendirdiği gibi yakın dönemdeki Türkiye-AB ilişkileri Türkiye'nin göç politikası üzerinde önemli izler bırakmaktadır. Diğer taraftan Türkiye'ye yönelen düzensiz, kitlesel, karmaşık nüfus hareketleri, devletin güvenlik algısı, ekonomik gelişmeler, yabancı düşmanlığı üzerine inşa edilen siyasal popülist yaklaşımlar ve toplumsal talepler de Türkiye'nin mevcut göç politikasını şekillendirdiği izlenmektedir. Bu bağlamda ilgili literatür incelendiğinde tarihsel süreç içinde Türkiye'nin göç politikasında önemli kırılmaların yaşandığı ve değişimlerin olduğu görülmektedir. Türkiye'deki göçmen nüfusun hızlı artışı siyasal popülizmin konusu olduğu gibi daha kurumsal ve uzun vadeli politikaların geliştirilmesini de gerekli kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göç sosyolojisi, Uluslararası göç, Göç politikası

A General Overview Of Türkiye's Migration Policy

ABSTRACT

This study focuses on the analysis of Türkiye's migration policy by drawing on existing literature. The aim of the study is to provide an assessment by addressing the changes in Türkiye's migration policy and examining the determining factors in shaping migration policy. The analysis shows that Europe has played a significant role in shaping Türkiye's migration policy history. In the early years of the republic, Europe influenced Türkiye's migration policy as the architect of the nation-state political thought system, and recent Türkiye-EU relations have left important traces on Türkiye's migration policy. On the other hand, irregular, massive and complex population movements towards Türkiye, the state's security perceptions, economic developments, politically populist approaches based on xenophobia and societal demands have also shaped Türkiye's current migration policy. In this context, a review of the relevant literature reveals significant shifts and changes in Türkiye's migration policy throughout the historical process. The rapid growth of the immigrant population in Türkiye is not only a subject of political populism, but also requires the development of institutional policies.

Keywords: Migration, Sociology of migration, International migration, Immigration policy

GİRİŞ

Dünyadaki toplumsal dönüşümler, devam eden çatışmalar, krizler, afetler yeni nüfus hareketlerini tetiklemektedir. Hedef ve kaynak ülkeler, bu nüfus hareketliliği karşısında yeni göç politikaları üretmek zorunda kalmaktadır. Üretilen bu politikalar evrensel değerler olarak görülen insan hakları, adalet, özgürlük, eşitlik gibi kavramlardan çoğu zaman uzak pragmatist, ulusalcı, tarihsel, kültürel, siyasal ve stratejik reflekslerle gerçekleşmektedir. İç ve dış gelişmelere bağlı olarak karmaşık bir biçimde şekillenen Türkiye'nin göç politikası da değişmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin mevcut göç politikasının tespit edilmesinin daha iyi bir göç politikasının ve göç mevzuatının üretilmesine kaynaklık edeceği düşünülmektedir. Özellikle yakın zamanda Türkiye'nin maruz kaldığı göçün artışı, çeşitliliği (kaynak ülke, hukuki statü) ve yeni göç modellerinin ortaya çıkışı göç politikasının güncellenmesini ve göçle ilgili kurumsal yapıların güçlendirilmesini zorunlu kılmaktadır (Danış, 2016;

¹ Doç. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, celalince548@gmail.com

Demirhan ve Aslan, 2015). Göç politikası açısından iç ve dış göç arasında bazı kesişim noktaları bulunsa da bu çalışma, Türkiye'nin uluslararası göç politikasıyla sınırlandırılmıştır. Uluslararası nüfus hareketi açısından göç alan, göç veren ve transit konumuyla Türkiye'nin üç farklı pozisyonu bulunmaktadır (İnce, 2018a).

Hedef ülke açısından Türkiye'nin sahip olduğu göç politikası; sınır geçişleri, bireysel ve kitlesel göçmenlerin kabulü, toplumsal bütünleşme, sınır dışı edilme, Türkiye'deki uluslararası göçmenlerin kamu hizmetlerine erişimi, göçmenlerin vatandaşlığa kabulü, göçmenlerin devlet kurumları ile ilişkileri, göçmenlerin mekânsal yoğunlaşması, yabancı düşmanlığı, nüfus hareketinin ortaya çıkardığı etkiler gibi konular üzerinde belirleyici olmaktadır. Uluslararası göç; ilgili literatürde, bürokraside ve uluslararası ilişkilerde çoğu zaman birçok sorunun kaynağı olarak ele alınmaktadır. Göç; bireyleri, aileleri ve toplumları etkileyerek göç veren ve alan ülkelerin sosyo-demografik yapıları üzerinde kalıcı etkiler bırakmakta, hedef ülkeye mali bir yük oluşturabilmektedir. Bu süreçte sosyo-kültürel çatışmalar; güvenlik, insan hakları, eğitim, sağlık, ekonomi gibi birçok farklı alanda önemli sorunlar ortaya çıkmaktadır (Demirhan ve Aslan, 2015). Nüfus hareketi, sadece göç alan ve veren ülkeleri değil göç sürecine dahil olan bireylerin yaşamlarını da etkilemektedir. Bu bağlamda etkili ve uzun vadede kurumsal bir göç politikası; ortaya çıkması muhtemel bu sorunların engellenmesine, ortaya çıkan sorunların da çözümüne, toplumsal kabulün artışına ve göçün olumlu yönlerinin görülmesine zemin hazırlamaktadır. Örneğin, beyin göçüne yol açan nedenler azaltılarak beyin dolaşımının bir politika çerçevesinde teşvik edilmesi, kalkınmanın sağlanmasında önemli rol oynamaktadır (İnce, 2020).

Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar Türkiye'nin göç politikasında önemli değişiklikler yaşanmıştır. Bu değişikliğin yaşanmasında Avrupa, doğrudan veya dolaylı olarak, siyasal düşünce biçimiyle ya da uygulamalarıyla etkili olmuştur. Türkiye-AB ilişkileri, nüfus artışı, istihdam, kalkınma, küreselleşme, yakın coğrafyalarda ortaya çıkan istikrarsızlıklara bağlı olarak düzensiz göçün Türkiye'ye yönelmesi ve siyasal değişimler gibi dinamikler, Türkiye'de daha etkili bir göç politikasının gerekliliğine işaret ettiği gibi mevcut göç politikasının şekillenmesinde de belirleyici olmuştur. Türkiye'ye yönelik özellikle düzensiz göçün artışı, küresel eğilimler, küresel olaylar ve göçün Türkiye'de popülist siyasetin konusu haline gelmesi mevcut göç politikanın gözden geçirilmesini ve yeni tedbirlerin alınmasını gerekli kılmaktadır. İçduygu (2014) başka bir çalışmada ise Türkiye'deki göçü; 1923-1950, 1950-1980 ve 1980 sonrası dönemden oluşan 3 farklı tarihsel aşamada incelemektedir. Türkiye'nin mevcut göç politikası bir yönüyle tarihsel birikimin bir ürünü olduğu için öncelikle kısaca Türkiye'nin belli dönemlerdeki uluslararası göç politikası üzerinde durulmaktadır.

Yakın Döneme Kadar Türkiye'nin Göç Politikası

Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar Türkiye birçok göç türüne maruz kalmış ve dışarıya önemli oranda göç vermiştir. Cumhuriyetin kuruluşundan 1950'li yıllara kadar Türkiye'nin göç verme ve alma politikası üzerinde daha çok Batı'da ortaya çıkan ulus-devlet inşa sürecinin etkili olduğu ve göçün, politik amacın bir aracı haline geldiği bilinmektedir. Bu dönemde özellikle etnik açıdan homojen bir toplum inşa etme, millî bir kimlik ve aidiyet oluşturma projesi; mübadele, 1934 yılında çıkarılan iskân Kanunu ve diğer uygulamalarla tahkim edilmiştir (ORSAM, 2012; Kirişçi, 2003). 2510 sayılı İskân Kanunu, Türkiye Cumhuriyeti'nin göç politikalarının temel belgesini oluşturmuştur. Türkiye'nin güvenlik, risk ve tehdit algısı göç politikaları üzerinde belirleyici olmuştur. Askeri, siyasi ve ekonomik bir gücü temsil eden nüfusun artırılması ve homojenleştirilmesi temel hedef haline gelmiştir. Bu dönemde göçmenlerde aranan Türk kimliği sadece göçmen kabulü üzerinde etkili olmamış, göçmenlerin yerleşim düzenini de belirlemiştir. Yakın döneme kadar Türkiye'ye gerçekleşen göçlerin önemli bir kısmı iskânlı göçler olup göçmenlerin yerleşimi devlet tarafından sağlanmıştır (İnan, 2016). Cumhuriyetin kuruluş döneminde nüfusun azlığı, Türk olan ve Türk soyuna bağlı olan bireylerin özellikle Balkan ülkelerinden Türkiye'ye göçü teşvik edilmesine zemin hazırlamıştır. Bu dönemdeki etno-kültürel açıdan homojenleştirme politikası ve politik nedenler, sadece dışarıdaki Türk ve Türk kültürüne bağlı olan bireyleri Türkiye'ye göçü teşvik etmemiş etnik ve dini azınlık grupların da Türkiye'den göç etmesine neden olmuştur. Dolayısıyla bu dönemde Türkiye'deki nüfus hareketlerinin önemli bir kısmının politik saiklerle gerçekleştiği tespit edilmiştir (İnce, 2018a). Cumhuriyetin erken döneminde takip edilen bu göç politikası dönemin konjonktürüne uygun bir

formda gerçekleştiği görülmüştür. Bu dönemde Türkiye’de göçle ilgili müstakil bir birim olmasa da gelen göçmenlerin uyumuna yönelik önemli girişimlerde bulunulmuştur (İnan, 2016).

1950-1980 döneminde de Türkiye, dışarıya göç vermeye devam etmiştir. Bu dönemde gerçekleşen göçlere ekonomik kaynaklı göçmenler de dahil olmuş ve bir göç politikası olarak Türkiye, dışarıya göç vermiştir. Bu politika çerçevesinde Türkiye; işgücü fazlasının ihraç edilmesi, işçi dövizleri, yabancı dil edinilmesi, beşerî sermayenin edinilmesi gibi kalkınma hedeflerine dayalı bir süreç takip etmiştir. Göç alma daha büyük risk taşıdığından ve yönetimi daha zor olduğundan, göç verme politikaları ağırlıkta olmuştur (Demirhan ve Aslan, 2015). Bu dönem ile ilgili 1950 yılının ortalarında yürürlüğe giren 5682 sayılı Pasaport Kanunu ile 5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun’dan² söz etmek gerekmektedir. Bu düzenlemelerle göçmenlerin Türkiye’ye girişi, sahip olduğu haklar ve Türkiye’den çıkışı detaylandırılmıştır. Bu iki yasa, Türk yabancılar hukukunun modern anlamda yeni terimlerle oluşturulmuş hali olarak nitelendirilebilir. Zira İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nde öngörülen insan haklarının evrenselliği anlayışının yansımalarını bu yasalarda görmek mümkündür. 5683 sayılı Kanun’un 1. Maddesinde, yabancıların Türkiye’deki ikamet ve seyahat hakkına vurgu yapılmaktadır. Kanun’da yabancı işgücünden yararlanma da unutulmamış; çalışacak yabancılardan geldikleri tarihten itibaren bir ay içinde ikamet tezkeresi alması istenerek, aynı zamanda kayıtlı çalışmanın önemi ortaya konmuştur (5683/m. 3). Yine söz konusu Kanun, sınır dışı ve ikamet iznini sınırlandırıcı hükümlerle egemen devletin güvenlik kaygılarını gözetken hükümler de getirmiştir. Kanun’un bu özelliğinden hareketle, Türkiye’nin soydaş göçünün dışında kalan göçler (yabancı hareketliliği) konusunda evrensel haklar, güvenlik ve özgürlük üçgeninde göç politikası oluşturmaya çalıştığını söyleyebiliriz. Keza Pasaport Kanunu, sınırlardan düzensiz göçmen olarak ülkeye girmeye çalışanların geri gönderilmesine ilişkin önleyici tedbirler de getirmiştir. Göçün düzenli bir yapı içinde, kontrol edilebilir ölçülerde, kayıt altında gerçekleşmesi hedeflenmiş, yabancıların ülkeye gerek çalışma gerekse sadece ikamet amaçlı gelmelerinin sağlayacağı yarar da gözetilmiştir. Öte yandan Türkiye’nin NATO üyeliğiyle, soğuk savaş koşullarına bağlı olarak güvenlik eksenli bir politika geliştirmesi; 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme’ye taraf olurken coğrafi sınırlama kaydı koyarak mülteci kabul etmede seçici davranması, Türkiye’ye yönelik nüfus hareketlerinin sınırlı düzeyde kalmasıyla sonuçlanmıştır (ORSAM, 2012). Dolayısıyla bu dönemde Türkiye’ye yönelik göç yavaş bir ivmeyle devam etmiş, ulus inşasının bir parçası olarak Türklerin ülkeye kabulünü kapsamıştır (İçduygu, 2015)

1980 sonrası dönemde hem Türkiye’den göç edenler politik ve ekonomik nedenlerin yanında birçok farklı özellik (sığınmacı, aile birleşimi vb.) sergilemeye başlamış hem de Türkiye’ye göç edenlerin etnik, dini ve kültürel çeşitliliği artmıştır. Yalnızca Türkler değil, birçok farklı ülkeden ve etnik gruptan insan Türkiye’ye göç etmeye başlamıştır (Danış, 2016). Türkiye, artık göç alıp verirken aynı zamanda üçüncü bir ülkeye gitmek için göçmenlerin güzergâhında yer alan “transit ülke” haline de gelmiştir. Dolayısıyla Türkiye’ye göç edenler nitelik ve nicelik açısından farklı özellikler sergilemeye başlamıştır (İçduygu, 2015). Bu dönemde yakın coğrafyalarda ortaya çıkan çatışma ve yoksulluğa bağlı olarak düzensiz göçmenlerin Türkiye’ye yönelmesi, bu göç biçimine yönelik süreci kolaylaştıracak etkin bir politikanın olmayışı; hukuki, kurumsal ve fiziki yetersizlikler düzensiz göçmenlerle ilgili birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur (ORSAM, 2012). Göç kaynağının değişmesi, göç yönetimine dair eksiklikler, Türkiye’yi yeni bir politika üretmeye sevk etmiştir. 1991 yılında Kuzey Irak’tan Türkiye’ye yönelen zorunlu kitlesel göç, yeni bir mevzuat ihtiyacını ortaya çıkartmıştır. Türkiye’nin ilk ulusal mevzuatı olan ve 1994 yılında çıkarılan İltica Yönetmeliği, yeni şekillenen göç politikasının bir yansıması olmuştur (Kirişçi ve Karaca, 2015). Ancak 1990’lı yıllarda Türkiye’ye yönelik nüfus hareketliliğinin artması, Türkiye’nin dünyaya eklenme çabası, küreselleşme, çıkarılan yasal düzenlemelerin sınırlı olması gibi bazı nedenler göçün yönetimini zorlaştırmıştır.

Türkiye’nin bu dönemde Avrupa Birliği (AB) ile üyelik müzakerelerine başlaması, geliştireceği göç politikalarının AB göç politikalarıyla uyumlu olmasını beraberinde getirmiş ve AB üyelik süreci Türkiye’nin göç politikalarında daha belirleyici olmaya başlamıştır (Demirhan ve Aslan, 2015). Diğer taraftan 2000’li yıllarla birlikte Türkiye’ye yönelen düzensiz göç, insan ticareti ve insan kaçakçılığı

² 6458 sayılı Kanun’la, 5682 sayılı Kanun’un bazı maddeleri, 5683 sayılı Kanun’un ise tamamı yürürlükten kaldırılmıştır.

gibi konuların uluslararası boyutta gündem olması birtakım yasal düzenlemelerin yapılmasını teşvik etmiştir (İçduygu, 2015). Bu kapsamda 2000’li yıllardan sonra Türkiye’de birçok yasal düzenleme gerçekleşmiştir. Bu yasal düzenlemeler üzerinde Türkiye’nin Avrupa Birliği üyelik süreci kapsamında ortaya çıkan 2003 tarihli “Katılım Ortaklığı Belgesi” ve 2005 tarihli “İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Eylem Planı” metinleri etkili olmuştur (Aslan, 2021, s. 8). AB ile imzalanan sözleşmeler ve ortaya çıkan yasal düzenlemeler çerçevesinde göçle ilgili müstakil birimler kurulmuş, düzensiz göçle daha güçlü mücadele etme hedeflenmiş, birtakım uyum programları hayata geçirilmiş ve göçmenlere sunulacak birtakım sosyal hizmetler mevzuat kapsamına alınmıştır. Dolayısıyla 2000’li yıllardan sonra Türkiye’ye yönelik hızlı bir göç artışı yaşanırken uluslararası göçle ilgili yasal düzenlemelere ve uygulamalara bakıldığında Türkiye’nin göç politikasında önemli değişimler olduğu izlenmiştir. Bu önemli değişimlerden birisi 2013 yılında çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve akabinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve müdürlüğe bağlı her ilde birimin açılmasıdır.

Türkiye’nin Mevcut Göç Politikasına Genel Bir Bakış

Türkiye’nin mevcut göç politikasını belirleyen temel faktörlerin başında Türkiye’ye yönelik özellikle düzensiz göçün artışı, Türkiye-AB ilişkileri ve güncel siyaset tartışmaları gelmektedir. Bu dönüşümler göç politikalarını etkilediği gibi göç politikasına göre şekillenen uygulamaları belirlemektedir. Öte yandan yakın dönemde Türkiye de kendi göç politikasını oluşturmaya başlamış ve bu bağlamda birçok hukuki düzenleme gerçekleştirmiştir.

Türkiye’nin göç politikası tarihi incelendiğinde 1990’lı yıllarla birlikte dış dünya ile kurulan ilişki, küreselleşme ve yeni nüfus hareketlerine bağlı olarak 1930’lu yılların “yabancı” algısı ve korkusu üzerine inşa edilmiş dışa kapalı siyaset olanaksız hale gelmiş, yeni bir yabancı politikasının geliştirilmesi zorunluluk arz etmiştir (Erder, 2014). Türkiye’ye yönelen kitlesel ve düzensiz göçmenler bu yeni bakış açısıyla değerlendirilmeye başlanmış ve ulusal mevzuat uluslararası düzenlemelerle uyumlu hale getirilmeye çalışılmıştır. AB ülkeleri, kendisine yönelen göç kitlesini “güvenlikleştirme ve dışsallaştırma” politikalarına bağlı olarak ikili anlaşmalarla mümkün oldukça kendine yönelen düzensiz göçmenleri başka ülkelerde tutmayı hedeflemektedir ve Türkiye bu tampon ülkelerden biri olmaktadır. Türkiye’nin düzensiz göç konusunda AB ile imzaladığı “25/6/2014 tarihli ve 6547 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan “Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma”yı bu kapsamda değerlendirmek mümkündür. Türkiye’nin AB üyelik süreci ve Türkiye vatandaşlarının Avrupa Birliği ülkelerinde vizesiz seyahat etme imkânının tanınması buna benzer anlaşmalarda “araçsallaşan” bir hüviyet kazanmaktır. Türkiye’de özellikle 2000’li yıllardan sonra gelişen uluslararası göç politikası bağlamında üretilen mevzuat incelendiğinde; yabancı ve iltica konularının AB müktesebatıyla uyumlu hale geldiği, teknik ve kurumsal alt yapıların hazırlandığı ve entegre sınır yönetiminin benimsendiği görülmektedir (ORSAM, 2012). Bu bağlamda sınır yönetimi ve geri kabul anlaşmalarının AB politikalarıyla uyumlu hale geldiği izlenmektedir. Türkiye’nin son 20 yılda takip ettiği göç politikası incelendiğinde önceki dönemlerden farklı bir göç rejimine yöneldiğini, göç ve sınır yönetimi konularında AB ülkeleriyle yapılan işbirliği teyit etmektedir (İçduygu, 2015).

Türkiye’de uluslararası göç politikası konusunda yakın zamanda “insan hakları temelinde yeni bir bakış açısı gelişmeye ve buna uygun hukuki düzenlemeler ortaya çıkmaya” başlandığı belirtilmektedir (Aktel ve Kaygısız, 2018). Özellikle 2000 yılından 2014 yılına kadar Türkiye’nin; sınır yönetimi, uluslararası göçmenlerin kabulü ve iltica konularında AB uyum politikaları çerçevesinde önemli birçok yasal düzenlemeyi hayata geçirdiği bilinmektedir. 2011 yılında kitlesel halde Suriye’den Türkiye’ye yönelen nüfus hareketinin yönetilmesi bu yasal düzenlemeler kapsamında gerçekleşmektedir (Özaslan, 2019; Asar, 2016). 1994 İltica Yönetmeliği, 2003 Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun, 2005 İltica ve Göç alanındaki Türkiye Ulusal Eylem Planı, Türkiye’de göç politikalarının değişme eğiliminde olduğunu göstermektedir (İçduygu, 2014). Diğer taraftan Türkiye’nin uluslararası göçle ilgili kuruluş ve çalışma gruplarına üye olarak bu birimlerin yürüttüğü çalışmalara etkin olarak katılması, göç yönetimi konusunda uluslararası işbirliğini güçlü kılmaya çalıştığını göstermektedir (Çam, 2014).

Türkiye'ye yönelik göçün artışı, çeşitlenmesi, AB uyum süreci ve Suriye göçü kapsayıcı bir göç politikası ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Özellikle geçici koruma kapsamındaki Suriyeli göçmenlerin Türkiye'deki toplam göçmen sayısı içindeki oranı, göç politikaları kapsamında önemli bir başlık olarak yerini almasına neden olmuştur. Türkiye'de 2013 yılına kadar uluslararası göçle ilgili birçok yasal düzenleme ortaya çıksa da bu düzenlemeler sözü edilen ihtiyacı karşılamamış, sahip olunan altyapı Türkiye'deki nüfus hareketlerine çözüm olmada yetersiz kalmıştır. Dolayısıyla günümüz Türkiye koşullarında göç alanında bütüncül ve uzun vadeli politikalara yönelik ihtiyaç giderek artmıştır (Çam, 2014). Bu ihtiyaca binaen 2013 yılında 6458 sayılı “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” (YUKK) çıkarılmıştır. Bu Kanun, göç alanında geliştirilecek politikalara temel oluşturacak bir yere sahip olmuştur. 11/04/2014 tarihinde yürürlüğe giren YUKK ile geçici koruma, can güvenliği tehdit altında bulunanların geri gönderilmemesi, zorunlu kitlesel halde gelenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanması gibi pek çok konu yasal düzenleme kapsamına alınmıştır (İnce, 2018a). Dahası YUKK, Türk göç hukuku tarihinde uluslararası koruma, sınır dışı etme, geri gönderilmeme, vatansızlık, uyum, göç politikaları kurulu gibi birçok konuda önemli yenilikler barındırmış, daha önce mevcut olan uygulamalar da bu Kanunla ayrıntılı hale getirilmiştir (Asar, 2016).

YUKK “yabancıların Türkiye'ye girişleri, Türkiye'de kalışları ve Türkiye'den çıkışları ile Türkiye'den koruma talep eden yabancılar sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları” belirlemesi açısından geniş bir perspektife sahip olmakla birlikte göç yönetimi açısından yeni bir politik bakış açısını da yansıtmaktadır. Ayrıca bu Kanun; hem “Göç İdaresi” ve “Göç Politikaları Kurulu” gibi göç yönetiminde aktif rol alan birimlerin kurulmasında hem de iltica sisteminin kurumsallaşmasında, iltica başvurusunda bulunan bireylerin hukuki statülerinin netleşmesinde ve iltica edenlerin sahip oldukları haklar açısından uluslararası standartlarla uyumlu hale gelmesinde önemli bir yere sahiptir. Birçok paydaşı bulunan Göç Politikaları Kurulu; Türkiye'nin göç politikasının şekillenmesinde ve uygulama sürecinde; Türkiye'ye yönelen kitlesel göçlerin kabulünde ve sonrasında izlenecek yol ve yöntemlerin belirlenmesinde önemli görevler üstlenmektedir (Aktel ve Kaygısız, 2018).

Türkiye taraf olduğu Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu coğrafi sınırlama devam etse de YUKK'un 1. Maddesindeki “yabancılarla ilgili iş ve işlemleri; sınırlarda, sınır kapılarında ya da Türkiye içinde yabancıların münferit koruma talepleri üzerine sağlanacak uluslararası korumayı, ayrılmaya zorlandıkları ülkeye geri dönemeyen ve kitlesel olarak Türkiye'ye gelen yabancılar acil olarak sağlanacak geçici korumayı”³ ve 4. Maddesindeki “Hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez.”⁴ ifadeleri Cenevre Sözleşmesi'ndeki mülteci kabul edilme özelliklerini taşıyan kişilere geçici koruma sağlayacağını taahhüt ettiğini göstermektedir. Ayrıca “geri gönderme yasağı”nın bu Kanun kapsamına alınması Türkiye'nin göç politikasının evrensel değerlerle uyumlu hale geldiğini bildirmektedir. Bu düzenleme, Türkiye'nin yeni göç hukukunun insan hakları alanında zorunlu göçmenlere sunulan önemli güvencelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Asar, 2016). Türkiye'ye yönelik gerçekleşen göçlerde daha önce birtakım toplumsal uyum pratiklerine rastlanılsa da “toplumsal uyum” bu kanun kapsamında bir genel çerçeve kazanmıştır (Güzel, 2018). YUKK kapsamında ilk defa “vatansız kişiler” statüsüne yer verilmiş ve bu özelliği taşıyan kişilerin Türkiye'de ikamet etmelerine imkân tanınacağı, güvenlik açısından risk oluşturmadığı müddetçe sınır dışı edilemeyeceği, belli alanlarda çalışabileceği ve pasaport alabileceği belirtilmiştir (Özaslan, 2019).

Yasal düzenlemelerin haricinde Türkiye'nin uluslararası göçmenlere yönelik benimsediği temel yaklaşımlardan biri de açık kapı politikasıdır. Türkiye, Cumhuriyetin ilk döneminde Balkanlardan gelen kitlesel göçmenlere açık kapı politikasını izlediği gibi sonradan gelen göçmenlere de ve en son Suriye'den gelen kitlesel göçmenlere yönelik de açık kapı politikasını benimsemiştir. Açık kapı politikası kapsamında 3.7 milyona yakın Suriyeli Türkiye'ye göç etmiş durumdadır. Türkiye'nin sağladığı açık kapı politikası Suriyelilerin Türkiye'yi tercih etmesinin önemli nedenleri arasında yer

³ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6458.pdf>

⁴ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6458.pdf>

almıştır. Türkiye, benimsediği açık kapı politikası ile dünyada yerinden edinilen kişilere en fazla ev sahipliği yapan ülke konumuna gelmiştir (İnce, 2018a). Türkiye’de en fazla “yabancı” kesimi oluşturan Suriyeli göçmenler, ilk süreçte “misafir” ve geçici oldukları hükümet tarafından ifade edilmekteydi ve bu söylem toplum tarafından kabul görmekteydi. Nitekim göçmen alan birçok ülke uzun süre göçmenleri daimî yerleşimci olarak görmediği ancak belli bir süre sonra göçmenleri daimî yerleşimci olarak benimsemeye başladığı ve onlara birtakım sosyal haklar tanıdığı bilinmektedir. Bu kapsamda Türkiye’deki Suriyelilerin konumuna bakıldığında zamanın uzaması ile Türkiye’deki Suriyelilerin daimî yerleşimci haline gelmeye başladığı düşüncesi güçlenmektedir. Türkiye’deki Suriyelilere yönelik birtakım uyum politikaların hayata geçirilmesi de bunu desteklemektedir (Aslan, 2021, s. 10). “Misafir” söylemine uyumlu olarak Türkiye’deki Suriyeliler “Geçici Koruma Kapsamı”na alınsa da buradaki “geçici”lik sosyolojik değil hukuksal karşılığı bulunmaktadır.

Türkiye’de göç politikasının şekillenmesinde belirleyici olan faktörlerden biri de göç-siyaset ilişkisidir. Türkiye’de genelde göçmenlerin özelde Suriyelilerin siyasal popülizmin temel konusu haline gelmeye başlanması, oy tercihi üzerinde etkili olması, bazı parti liderleri tarafından hedef haline getirilmesi merkezi konumdaki partilerin göçmenlere yönelik yaklaşımını da değiştirmektedir. Siyasal konjonktüre bağlı değişen göçmen yaklaşımı çeşitli gerilimleri ve belirsizlikleri içinde barındırmaktadır. Avrupa’da aşırı sağ partilerin göçmenleri dışlayarak yabancı düşmanlığı üzerinden politika ürettiği gibi Türkiye’de de göçmenler popülist siyasetin temel gündem maddesi ve yabancı düşmanlığının hedefi haline gelmektedir. Derinleşen ekonomik kriz ve artan göçmen sayısı, göçmenlere yönelik negatif algının güçlenmesine katkı sağlamaktadır. Bu kapsamda geçici koruma kapsamındaki Suriyeli göçmenlerle ilgili 3 temel politika ön plana çıkmaktadır. Bunlardan biri göçmenlerin ülkelerine geri dönüşünü kapsarken diğeri ise itme-çekme faktörleri göz önünde bulundurularak dönüşün artık mümkün olamayacağı ve toplumsal uyuma yönelik uygulamaların hayata geçirilmesidir. Üçüncü politika ise Türkiye’nin AB ile imzaladığı Geri Kabul Anlaşması çerçevesinde AB’den alınan her bir düzensiz göçmene karşılık Türkiye’deki bir göçmenin AB ülkelerine transfer edilmesidir. Bu üçüncü seçenek, Türkiye’deki göçmen sayısını azaltmayacağı gibi uyumu daha da zorlaştıracığı düşünülmektedir.

Türkiye’nin mevcut göç politikası incelendiğinde daha önceki “sistemsiz”, “esnek” ve “geçici” düzenlemelerin yerini daha kurumsallaşan bir göç politikasının aldığı görülmektedir, ancak bu kurumsallaşmanın ağırlıklı olarak AB üyelik süreciyle birlikte gerçekleştiği için kırılmalı bir yapıya sahip olduğu da ifade edilmelidir. Türkiye-AB ilişkilerinin olumlu yönde ilerlememesi durumunda nasıl bir göç politikası izleneceği belirsiz kalmaktadır. Diğer taraftan geliştirilen politikalar incelendiğinde ağırlıklı olarak sığınma, mülteci hareketleri ve düzensiz göç uygulamalarıyla ilgili olduğu izlenmektedir. Kurumsallaşmayı teşvik eden uygulamalar hayata geçirilse de bazı yasal düzenlemelerde siyasal bakışın değişmediğinin izleri de sürülmektedir. Örneğin, 1934 tarihli İskân Kanunu 2006 yılında revize edilmesine rağmen bu Kanunun içeriğinin korunması sözü edilen siyasal bakışın değişmediğini göstermektedir (Erder, 2014). Bu Kanunun içeriği “Türk soyu ve kültürü”ne bağlı bireylerin Türkiye’ye göçünü teşvik edip 1990’lı yıllara kadar devam eden homojenleşme politikasına katkı sunsa da daha sonra birçok farklı etnik kökenden, dinden, coğrafyadan insanların Türkiye’ye göç etmesiyle oluşan çok kültürlü yapının nasıl yönetileceğini zorlaştırmaktadır (Kirişçi ve Karaca, 2015). Diğer taraftan göç alan ülkelerin; göçmenlerin kimliği ve göç sonucunda oluşan çoğulcu yapıyı reddeden politikaların başarısızlığa uğradığı bir gerçektir (Castles ve Miller, 2008). Dolayısıyla hayata geçirilecek hukuki düzenlemeler, bu çok boyutlu yapı göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır.

Türkiye’nin göç politikasının temel bileşenlerinden birini sığınma politikası oluşturmaktadır. Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar Türkiye’ye sığınmak üzere birçok nüfus hareketi gerçekleşmiştir. Türkiye, kendisine yönelen her göç kitlesine kapılarını açarak insani yardım ve empati duygusuyla yaklaşırsa da her sığınma hareketine tekil bir siyasi cevap vermiş ve farklı bir tutumla konuyu ele almıştır. Bu tutum farklılığını Türkiye’ye yönelen son üç kitlesel göç üzerinden gözlemlemek mümkündür. Örneğin; 1989 yılında Bulgaristan’dan Türkiye’ye sığınan kitlesel göçmenler soydaş olarak görülmüş, vatandaş olabilmeleri için gerekli yasal mevzuat son derece hızlı hazırlanmıştır. Bu göçün idaresi için uluslararası destek bile talep edilmemiştir. Ancak 1991 yılında;

Kuzey Irak'tan Türkiye'ye yönelen sığınma hareketi, ulusal kimliğe ve güvenliğe yönelik bir risk olarak algılanmış, dönemin hükümet girişimleri sonucu Kuzey Irak'ta "güvenli bölge" oluşturulmuştur. 2011 yılında Suriye'den Türkiye'ye sığınan kitlesel göçmenlere ise "açık kapı" politikası uygulanmış, yerinden olan kişilere gerekli insani yardım ve geçici koruma sağlanmıştır (Kirişçi ve Karaca, 2015). Bu bulgular, Türkiye'ye yönelen kitlesel göçün yönetimi üzerinde siyasi konjonktürün belirleyici olduğunu göstermektedir. YUKK'un 9. Maddesinde de Geçici Koruma Kararının alınmasının İçişleri Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunun alacağı karara bağlanması, siyasetin anlık göç politikasının şekillenmesinde belirleyici olacağını işaretidir. Diğer taraftan Türkiye'de göçün sürekli artışı, siyasi popülizmin temel hedefi haline gelmekte ve siyasi popülizm göç politikasını etkilemektedir. Bu gelişmeler, Türkiye'de kısa vadeli siyasetin göç politikası üzerinde oldukça etkili olduğunu ve Türkiye'nin daha fazla kurumsal göç politikalarının hayata geçirmesi gerektiğini göstermektedir.

Bir ülkenin göç politikası; genel olarak göç kontrollünü, hukuki düzenlemeleri ve uyuma yönelik yapısal ve sosyal çalışmaları içermektedir. Sınır kontrolü ise arz-talep dengesi ve insani yaklaşıma göre belirlenmektedir. Uyum ise göçmenlerin daimî yerleşimci olarak görülüp görülmemesine bağlı olarak değişmektedir. 1980'li yıllara kadar Türkiye'ye göçü devam eden "Türk soyuna ve kültürüne" bağlı kişilerin daimî yerleşimci olarak görüldüğü; bu kişilere vatandaşlık, arazi ve iş verilerek uyumun sağlandığı anlaşılmaktadır. Bu göçmen grubun toplumun önemli bir kesimi tarafından da kabul görmesi, sosyal uyumu kolaylaştırmıştır (Kirişçi ve Karaca, 2015). Daha sonra Türkiye'ye göç edenlere yönelik güçlü bir uyum politikasının sergilenmediği düşünülmektedir (İnce, 2018b). YUKK ile uyumun ilk defa kanun kapsamına alındığı; uluslararası koruma kapsamındakiler, vatansızlar ve yabancıların uyum sürecinde hedef kitle olarak belirlendiği görülmektedir. Bu kapsamda YUKK'un 96. Maddesi uyarınca Göç İdaresi Başkanlığına uyum çalışmaları konusunda birtakım görevler yüklenmiştir. Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planında⁵ (2018-2023) belirtildiği gibi Göç İdaresi Genel Müdürlüğü bünyesinde uyum faaliyetlerini ilgili kurumlarla iş birliği içerisinde planlamak ve uygulamak amacıyla Uyum ve İletişim Dairesi Başkanlığı kurulmuştur. Yine bu belgede vurgulandığı üzere "belgenin geliştirilmesi çalışmaları kapsamında ilk olarak uyum çatısı altında toplumsal uyum, bilgilendirme, eğitim, sağlık, işgücü piyasası ve sosyal destek (sosyal hizmet ve yardımlar) konuları olmak üzere 6 tematik alan belirlenmiştir."⁶ Bu kapsamda birçok paydaşın katıldığı toplantılar ve çalıştaylar gerçekleştirilmiş, kamu kurum ve kuruluşlarının yer aldığı bir komisyon kurulmuştur. Bu belge muhtevası itibarıyla incelendiğinde uyum konusunda önemli bir mesafe alındığı görülmektedir. Ancak Türkiye'ye yönelik göç artışının devam etmesi, YUKK'ta uyumu gerçekleştirecek bazı tarafların belirsiz kalması; Türkiye'de birçok farklı statüde, çok katmanlı bir göçmen kitlesinin bulunması; her göçmen grubun talebi, ihtiyacı, kimliği, kültürü, hukuki statüsü ve sahip olduğu hakların farklılaşması uyum sürecini zorlaştırmaktadır. Bu farklılıklar, her gruba özgü bir uyum politikasının geliştirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmakta ve uyum faaliyetlerin artışı teşvik etmektedir.

Türkiye'de göçmenlerle ilgili yakın zamanda hayata geçirilen hukuki düzenlemelerden biri de Türk vatandaşlığının istisnai olarak kazanılması ile ilgilidir. 6/1/2022 tarihli ve 31711 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 5/1/2022 tarihli ve 5072 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı uyarınca "Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik"te Türk vatandaşlığının istisnai olarak kazanılmasının bazı kaynaklarını ekonomik şartlar oluşturmuştur. Bu şartlara göre;

- ✓ En az 500.000 Amerikan doları veya karşılığı döviz tutarında sabit sermaye yatırımı gerçekleştirdiği Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca tespit edilen,
- ✓ En az 400.000 Amerikan Doları veya karşılığı döviz tutarındaki taşınmaz tapu kayıtlarına üç yıl satılmaması şerhi koyulmak şartıyla satın aldığı veya kat mülkiyeti ya da kat irtifakı kurulmuş, en az 400.000 Amerikan Doları veya karşılığı döviz tutarı peşin olarak yatırılan ve tapu siciline üç yıl süreyle devir ve terkinin yapılmayacağı taahhüdü şerh edilmek şartıyla noterde düzenlenmiş sözleşme ile taşınmazın satışının vaat edildiği Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca tespit edilen,

⁵ <https://www.goc.gov.tr/>

⁶ <https://www.goc.gov.tr/>

- ✓ En az 50 kişilik istihdam oluşturduğu Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca tespit edilen
- ✓ En az 500.000 Amerikan doları veya karşılığı döviz tutarında mevduatı üç yıl tutma şartıyla Türkiye’de faaliyet gösteren bankalara yatırdığı Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunca tespit edilen,
- ✓ En az 500.000 Amerikan doları veya karşılığı döviz tutarında Devlet borçlanma araçlarını üç yıl tutmak şartıyla satın aldığı Hazine ve Maliye Bakanlığınca tespit edilen,
- ✓ En az 500.000 Amerikan doları veya karşılığı döviz tutarında gayrimenkul yatırım fonu katılma payı veya girişim sermayesi yatırım fonu katılma payını en az üç yıl elinde tutma şartıyla satın aldığı Sermaye Piyasası Kurulunca tespit edilen,
- ✓ En az 500.000 Amerikan doları veya karşılığı döviz tutarında katkı payını, kapsamı Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından belirlenen fonlarda tutma ve üç yıl sistemde kalma şartıyla bireysel emeklilik sistemine yatırdığı Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumunca tespit edilen

Yabancılar istisnai Türk Vatandaşlığına başvurabilmektedir.

Türkiye’nin göç politikası incelendiğinde yakın zamanda uluslararası göçle ilgili sadece hukuki düzenlemelerin yapılmadığı aynı zamanda göç idaresinin organizasyon yapısında da önemli değişikliklerin olduğu görülmektedir. Uluslararası göçü yönetmek, bu konuda politika belirlemek ve bu politikaları hayata geçirecek bir kurumsal yapının eksikliği Türkiye’ye yönelik göçün artışı ve güvenlik açısından bir tehdit algısına dönüşmesiyle birlikte daha fazla hissedilmekteydi. Her ne kadar daha önce Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı Yabancılar Şubesi ve Valilikler, düzensiz göçmen konularıyla ilgilenirse de parçalı bir kurumsal yapı söz konusuydu (Demirhan ve Aslan, 2015). Bu bağlamda 2013 yılında çıkarılan YUKK kapsamında kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Göç Politikaları Kurulu, göç yönetiminin kurumsallaşması ve Türkiye’nin kendi göç politikasını belirlemesi açısından önemli bir adım oldu (Asar, 2016). Öte yandan merkezi ve yerel olmak üzere yeni bir teşkilatlanmaya gidildi. Göç yönetimi ile ilgili politika belirleyici kurumsal yapılar daha çok merkezde örgütlenirken taşra teşkilatları, belirlenen politikaları hayata geçiren bir misyon yüklendi. Göç Politikaları Kurulu, Türkiye’nin göç politikasının şekillenmesinde, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve müdürlüğe bağlı İl Göç Müdürlükleri ise kamu politikasının yürütülmesinde etkili oldu (Aktel ve Kaygısız, 2018). Uluslararası Mülteci Hakları Derneğinin (UMHD) hazırlamış olduğu rapora (2021) göre “Türkiye, ulusal göç yönetimindeki sorumluluklarını çeşitli bakanlık altı göç departmanlarına dağıtarak, karşı karşıya olduğu karma göç dalgalarını yönetmek için uygun bir kurumsal yapı” oluşturmuş oldu.

“Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçişle birlikte, 703 sayılı KHK ile kaldırılan Göç Politikaları Kurulu 13 Eylül 2018 tarihli Resmî Gazetede yayımlanan 17 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile ‘Göç Kurulu’ ismiyle yeniden”⁷ yapılandırıldı. Benzer bir biçimde Göç Kurulu’nun sekreteryasını yürüten Göç İdaresi Genel Müdürlüğü yapısında da bir değişikliğe gidildi. “Anayasada yapılan değişikliklere uyum sağlanması amacıyla 09/07/2018 tarihli ve 30473 mükerrer sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 703 sayılı KHK ile 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Genel Müdürlüğün kuruluşunu düzenleyen 103’üncü maddesi yürürlükten”⁸ kaldırıldı. Daha sonra Müdürlüğün adında da bir değişiklik oldu. “29 Ekim 2021 tarihli ve 31643 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 85 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Genel Müdürlüğün statüsü Başkanlık olarak”⁹ değiştirildi.

Göç Kurulu ve Göç İdaresi Başkanlığı yapısında ve adında bir değişiklik olsa da İçişler Bakanlığına bağlı birer birim olarak varlığını devam ettirmektedir. Bu bağlamda Türkiye’nin göç politikasının belirlenmesi ve yürütülmesinde etkili olan bu kurumlarla ilgili göçün artışı ve önemine bağlı olarak iki temel tartışma yürütülmektedir. Bu tartışmalardan biri Göç Kurulunun Cumhurbaşkanlığına bağlanması diğeri ise Göç Bakanlığının kurulmasıdır. UMHD’nin raporuna (2021) göre, yeni Cumhurbaşkanlığı sisteminden önce kurulan Göç Politikaları Kurulunun yeni hükümet sistemiyle birlikte adı değişse de kurumsal yapısını korumaya devam etmiş ve Cumhurbaşkanlığı’na bağlı üç politika kuruluna göç alanında danışma yetkileri verilmiştir. Göçün etkin yönetimi açısından dünya

⁷<https://www.goc.gov.tr/>

⁸<https://www.goc.gov.tr/>

⁹<https://www.goc.gov.tr/>

ölçeğinde de bir analiz yapan söz konusu rapor, ülkelerin karşı karşıya kaldığı göç dalgalarının çeşitliliğine bağlı olarak en etkin kurumsal yapının farklılaştığını belirtmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de daha etkin bir göç politikanın belirlenmesi ve yürütülmesi açısından bir Göç Bakanlığının kurulması yerine yapısal olarak İçişler Bakanlığına bağlı olan Göç Kurulunun feshedilerek yerine Cumhurbaşkanlığı’na doğrudan bağlı bir “Göç Politikaları Kurulu”nun oluşturulması önerilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye, 6458 sayılı “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” düzenlemesi başta olmak üzere uluslararası göç politikasının üretilmesinde yakın zamanda önemli bir mesafe kat etti ve birçok hukuki düzenlemeyi hayata geçirdi. Bu yasal düzenlemeler, uluslararası göç ile ilgili mevzuatlara uyum sağlarken Türkiye’deki yabancı göçmenlerin nasıl yönetileceğine katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte göçün dinamik yapısı, değişen küresel ve siyasi konjonktür, göçmen profilinin değişimi göç politikalarının daha da geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda; düzensiz ve zorunlu göçü azaltmak için uluslararası işbirliğinin daha da geliştirilmesi önerilmektedir. Bu işbirliği hem göçü ortaya çıkaran faktörlere hem de külfet paylaşımına yönelik olmalıdır. Türkiye’de uluslararası göçmenler; il, ilçe, mahalle düzeyinde belli bölgelere yoğunlaşmaktadır. Bu yoğunlaşma yer yer ayrışma pratikleri sergilerken toplumsal bütünleşmeyi olumsuz etkileyebilmektedir. Göçmenlerin de talepleri dikkate alınarak mekânsal yoğunlaşmaya yönelik çeşitli çözüm politikalarının geliştirilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Düzenli nüfus hareketleri zorlaştırıldığında, düzenli göç yerini düzensiz göçe bırakmaktadır. Düzensiz göçü yönetmek çok daha zor bir hal almaktadır. Bu kapsamda düzenli göç teşvik edilmelidir. Düzensiz nüfus hareketlerine odaklanırken düzenli göç türleri ihmal edilmemelidir. Düzenli göç türleri de geliştirilen göç politikalarının merkezinde yer almalıdır.

Göçmenleri bir seçim aracı haline getiren ve güven zedeleyen siyasi popülist yaklaşımlardan kaçınılması sorumlu bir tutum geliştirilmeli, göçmenlerin geri gönderilip gönderilmeme tartışması yerine daha işlevsel uyum politikalarının nasıl üretilbileceği üzerine analizler yapılmalıdır. Çünkü uzun süre Türkiye’de kalan göçmenleri kendi ülkelerine geri göndermenin sosyolojik olarak kolay olmadığı gibi bu göçmenlerin önemli bir kısmının başka bir ülkeye gideceğini beklemek de gerçekçi olmamaktadır. Birçok göç ülkesinde olduğu gibi Türkiye de göçmenleri mümkün oldukça daimî yerleşimci yerine geçici yerleşimci olarak görmek istemektedir, ancak göçmenlerin önemli bir kısmı zamanla daimi yerleşimci haline gelmektedir. Bu kapsamda geçici göç politikaları yerine daha uzun vadeli göç politikaların üretilmesi önem arz etmektedir. Sadece yapısal entegrasyon değil kültürel entegrasyona da ağırlık verilmelidir. Bu süreçte temel aktör merkezi hükümet olsa da yerel yönetimler ve STÖ’ler gibi paydaşların sürece dahil olması daha da teşvik edilmelidir. Türkiye bir göç ülkesine dönüşmektedir. Türkiye’nin bir göç ülkesi olduğu farkındalığı oluşturulmalı, göçmenlere yönelik yabancı düşmanlığını önlemek adına Türkiye’deki bütün sorunların kaynağının göçmenler olmadığı eğitim, medya gibi çeşitli mekanizmalarla anlatılmalıdır, göçmenler ile yerel halk arasında bütünleşmeyi sağlamak adına sosyal temas geliştirilmelidir. Göç, ağırlıklı olarak sınır yönetimi ve güvenlik boyutuyla tartışılırken göçmenlerin ülke ekonomisine ve refahına yaptığı katkı da göz ardı edilmemeli ve bu konudaki çalışmalar derinleştirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Aktel, M. ve Kaygısız, Ü. (2018). Türkiye’de göç yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(2), 579-604.
- Asar, A. (2016). *Göç Yönetimi: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Sonrası Türkiye’de Yeni Dönem*. Seçkin Yayınevi.
- Aslan, E. (2021). Türkiye’de Göç Yönetimi: Süreçler, Aktörler ve Politikalar. *Bölgesel Gelişmeler Işığında: Uluslararası Göç ve Türkiye İçinde* (1-30). Nobel Bilimsel Eserler.
- Castles, S. M. ve Miller, M. J. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. (Çev. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çam, F. (2014). *Avrupa Birliği Göç Politikaları: Makedonya Bulgaristan Türkiye*. Alter Yayınları.

- Danış, D. (2016). Misafir editörden. *Alternatif Politika Dergisi*, 8, (3).
- Demirhan, Y. ve Aslan, S. (2015). Türkiye'nin sınır ötesi göç politikaları ve yönetimi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 23-62.
- Erder, S. (2014). Balkan Göçmenleri ve Değişen Uygulamalar: İskan Kurumunun Dostları (Ed.), *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere* içinde (138-172). Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi.
- Güzel, B. (2018). Suriye İç Savaşı Bağlamında Türkiye'nin Değişen Göç ve Göçmen Politikaları. *Uluslararası Göç ve Mülteci Kongresi Bildirileri* İçinde (101-116). Düzce Üniversitesi Yayınları.
- İçduygu, A. (2014). Bir Siyaset ve Siyasa Alanı Olarak Uluslararası Göç: Son Yüzyılda Dünya ve Türkiye. (Ed.), *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere* içinde (26-76). Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi.
- İçduygu, A. (2015). Türkiye'ye Yönelen Düzensiz Göç Dalgaları İçinde "Transit Göç" (Der.), *Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler* İçinde (277-294). İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- İnan, C. E. (2016). Türkiye'de göç politikaları: iskân kanunları üzerinden bir inceleme. *Göç Araştırmaları Dergisi*, (3), 10-33.
- İnce, C. (2018a). *Uluslararası Göç Bağlamında Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerin Mekânsal Yoğunlaşması*. İksad Publishing House.
- İnce, C. (2018b). Uluslararası Göç Politikaları: Temel Konular ve Sorunlar. (Ed.), *Toplumsal ve Siyasal Bilim Araştırmaları* İçinde (4-519). İksad Publishing House.
- İnce, C. (2020). From brain drain to brain circulation: brain power in regional development. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(42), 1092-1114.
- Kirişçi, K. (2003). Turkey: A transformation from emigration to immigration. Migration Information Source. Erişim adresi <https://www.migrationpolicy.org/article/turkey-transformation-emigration-immigration>
- Kirişçi, K. (2014). *Misafirliğin ötesine geçerken Türkiye'nin "Suriyeli mülteciler" sınavı* (Çev. Sema Karaca). Brookings Enstitüsü ve Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK). Erişim adresi <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/syrian-refugees-and-turkeys-challenges-kirisci-turkish.pdf>
- Kirişçi, K. ve Karaca, S. (2015). Hoşgörü ve Çelişkiler: 1989, 1991 ve 2011'de Türkiye'ye Yönelen Mülteci Akınları (Der.), *Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler* İçinde (295-314). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- ORSAM (2012). *Küresel göç ve Avrupa birliği ile Türkiye'nin göç politikalarının gelişimi*. ORSAM. Erişim adresi <https://www.orsam.org.tr/tr/kuresel-goc-ve-avrupa-birligi-ile-turkiyenin-goc-politikalarinin-gelisimi/>
- Özaslan, K. (2019). *Türkiye'nin değişen göç politikası ve belediyeler: İstanbul örneği*. (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi.
- UMHD (2021). Göç Yönetiminde Türkiye Uluslararası Standartlar ve Eğilimler Işığında Başka Bir Yaklaşım Mümkün mü? UMHD. Erişim adresi <https://umhd.org.tr/>